

לקריאת-שמע.

החתימה: 'אברהם'.

הצורה: שיר סטרופי כתבנית שיר-איזור, עם חריזה פנימית במחרוזת הפתיחה.

המשקל: שתיים-עשרה תנועות.

המקורות: כ"י ברלין 186, ס' צה, דף 31 ע"א ('ולה רחמה אללה. ותקאל מע אלסליחות בעשרת ימי תשובה בטריקה יצוהאל לדל שואל' = ולו, רחמהו האל. ותאמר עם הסליחות בעשרת ימי תשובה בדרך 'יצוהאל לדל שואל'; זוהי התחלה של סליחה של ר' יהודה הלוי במבנה סטרופי; בית ה' - טורים 12-15 - חסר) [= ב; גוסס-היסוד, חוץ מבית ה']; כ"י ברלין 103, חלק א, דף 36 ע"א, ס' צד (בית ה' חסר; בסוף כל בית, פרט לראשון, כתוב 'רב טובך') [= ת]; כ"י שוקן 22, דף 111 ע"ב ('אחר לקריאת שמע לראב"ע') [= ש]; כ"י פארמה 1377, עמ' 182 ('פומון לר' אברהם ו' עזרא ז"ל') [= פ]; כ"י מוצרי V145, דף 2 ('אחרת'; עד התיבה 'נעלה' בטור 14; כתב-היד קרוע וחסר בחלקו) [= ס]; כ"י מוצרי II294, דף 3 ('אל מלך למ' אברהם בן עזרא'; רק טורים 6-1) [= ע]; כ"י טיילור-שכטר H15/113 ('גרה למ' אברהם בן עזרא זצ"ל' = אחרת למ' אברהם בן עזרא זצ"ל; מובא רק בית א', בסופו כתוב 'פוי') [= ק]. - נדפס: איגר, דיואן, מס' 98, עמ' 33.

נוכר: דודון, מס' 5658.

אַמוֹנֶתֶּה יוֹדִיעוּ, / בְּלֵב אֶחָד יִכְוֶנוּ,

בְּנֵי אֱלִים יִרְיעוּ, / בְּלֵי לְשׁוֹן יִשְׁנֶנוּ,

רַב טוֹבְךָ יִבְיַעוּ / וְצַדִּיקְתֶּךָ יִרְנֶנוּ.

1-3 אמונתך יודיעו ויחודך [כלם] בני אלים ירננו בלי לשון ישננו רב טובך משובש ע 1 כלב אחד] ויחד בפס ויחודך ע יחד ק / יכוננו] ישננו ש יכוננו ס 2 אלים] אלהים פ / בלי לשון ישננו] לימת ת ושיר לה' יתנו ש / ישיגנו ס 3 רב] רב יתנו ש / יביעו... ירננו] לימת ע / ירננו ס

נושא העיקרי של הפיוט הוא 'השם המפורש' של הבורא. עיין פירוש ראב"ע לשמ' ג:טו; וכן דבריו ב'ספר השם' (פירודא תקצ"ד), שערים ב-ה, וב'ספר יסוד מורא' (ירושלים תשל), שער יא.

1 אמונתך: העומדת לעד (על-פי תה' פט:ג, ופירוש ראב"ע שם). יודיעו: השמים (הנרמזים בטור 2). יכוננו: יאמרו, כי 'נכון כסאך' לעולם (תה' צג:ב). / 2 בני אלים: הכוכבים בגלגליהם. יריעו: 'תנועתם היא רינתם ותרועתם' (פירוש ראב"ע לאיוב לח:ז). בלי לשון: בבחינת אין אומר ואין דברים (עיין לעיל, המבוא לפירוש שיר 41; שיר 73, טורים 16-17, והפירוש שם). ישננו: על-פי דב' ו:ו. / 3 רב... ירננו: תה' קמה:ו. /

בְּלֵב טְהוֹר וְגוֹף נָקִי שֵׁם הַמְּפֹרָשׁ אַרְוִמָּם,
וְסוּד שְׁבָעִים וּשְׁתַּיִם עָלַי כֹּל שֵׁם אֲעֲצִימָם,
רְאִישֵׁיהֶם וְאִזּוֹ הִיא וְאִזּוֹ וְאִחְרֵיתָם מִים וְאִזּוֹ מִים -
וּמִקְרָא שְׁלֹשָׁה פְּסוּקִים / בְּתוֹרַת אֵל יַעֲנֶנּוּ.

רְבֹו שְׁמוֹת הָאֶחָד וּמְפַל רְמִים גְּעֻלִים,
מִהֶם שְׁמוֹת הַמְּקוֹם וּמִהֶם שְׁמוֹת הַפְּעֻלִים,

4 וגוף] וגיו סע גו בק 5 על[על פס 6 היא ואיז] ליטא ע / ראשיהם ואחריהם מת ת
ראשיהם ויזיו... והם ע"ב שמות שבגי פסוקים: ויסע, ויבא, ויט שמתחילין בוי"ו ומסימין במי"ם הערה בשוליים ת
7 ומקרא] קראו בפ מקרא ש / שלשה] שלשת בפ 8 רבו] רבות בפ / ומכל] וכלם פ מכל ש /
נעלים] ושלמים ש נעלמים ס 9 ומהם] מהם ש

5 וסוד שבעים ושתיים: מפורש בכ"ת בשוליים: 'ראשיהם ויזיו... והם ע"ב שמות שבג'
פסוקים 'ויסע', 'ויבא', 'ויט', שמתחילין בוי"ו ומסימין במי"ם. ובפירושו לפסוקים אלה
(שמ' יד: יט-כא) אומר ראב"ע: 'ובעבור שאלה הג' פסוקים דבוקים זה עם זה וכל אחד יש
בו ע"ב אותיות, על כן מצאנו בספרים כתוב: סימן סוד השם המפורש. ולפי דעתי בעבור
כי מספר השם הנכבד יעלה לע"ב אותיות, כאשר אפרש בפרשת כי תשא, על כן כתוב
ככה. ובס' ריזאל: הרוצה לעשות שאלת הלום יקרא בתחלת הלילה פסוק 'ויהי בשלשים
שנה' כי הוא ע"ב אותיות'. עיין הדיון המפורט של ראב"ע בפירושו לשמ' לד, מבוא. לפי
ראב"ע שם הויה הוא בעל ערך מספרי 72. כדבריו: 'אם חשבת המספרים שהם ראשונים
[1+2+3+5+7, בגבול המספרים 9-1] יהיו שמונה עשר [18], והמורכבים [4+6+8+9] יהיו
כ"ז [27]. והנה ערך אלה כערך שנים אל שלשה שהוא תחלת המספר, וכערך האות הראשון

[של השם המפורש] אל הראשון והשני נחברים $\frac{18}{27} = \frac{2}{3} = \frac{1}{1.5}$ ואם חברנו הראשון עמו

ועם השני ועם השנים נחברים ארבעתם - יעלה המספר ע"ב 'ויז', בערך המספרי המלא של
האותיות הנהגות: י (=10) + ו (=6) + ד (=4) = 20, ועוד ה"י, בערך מספרי כנ"ל שהוא 15, ועוד
וי"ו, בערך מספרי כנ"ל שהוא 22, ועוד הערך המספרי המצומצם של צירוף שתי האותיות
י"ה שהוא 15, ביחד 72. וטעם שלשה פסוקים, שהם 'ויסע', 'ויבא', 'ויט', גם טעם 'ויהי'
בשלשים שנה' לאמור בשאלת הלום, בעבור היות כל אחד ע"ב אותיות' (ספר השם, שער
ה). ובסוד מורא, שער יא: '... וכאשר תחבר מספר כל השם [בערך המספרי המורחב
של ארבע אותיותיו], יעלה שנים ושבעים [ויז(20) + ה(15) + ויו(22) + ה(15)], על כן אמרו
הקדמונים כי הוא השם המפורש'. על שבעים ושתיים השמות המתקבלים משילוב אותיותיהם
של הפסוקים ראה דברי רש"י בפירושו למשנה 'מצות ערבה כיצד': 'אני והו - בגימטריא
אנא ה' ועוד משבעים ושתיים שמות הן הנקובים בשלש מקראות הסמוכין בפרשת ויהי
בשלח... ושלשתן שבעים ושתיים אותיות ומהן שם המפורש אות ראשונה של פסוק ראשון
ואחרונה של אמצעי וראשונה של אחרון וכן בזה הסדר כלן. השם הראשון: והו, וי"ו של
ויסע ה"א דכל הלילה ויז' דויט'... (סוכה מה ע"א). 6 / ראשיהם: של שלשה פסוקים;
עיין הפירוש לטור הקודם. 7 / ומקרא... פסוקים: פורש בטור 5 לעיל. יעננו: יאמר
המלאכים. נעלים: הנושא: שמות האחד. 8 / האחד: אלוהים (על-פי דב' וד: וז' יד: ט). רמים: הגלגלים
(שמ"א כד: ד; ע"ב). שמות הפעלים: כגון 'יוצר אור ובורא חשך' (יש' מה: ז). דיון
מפורט בעניין זה מצוי בפירוש ראב"ע לשמ' ג: טו ולשמ' לד, מבוא. ובספר השם כתב:
... ובעבור היותו יש אמת עם עצמו, הנה הוא שם עצם. ובעבור היות כל יש זולתו בעבורו,

74 שיר
10 וסוד אליף ה"א גלה לעניו - ומפל העלים,
וסוד ש"ן ד"ל י"ד - / לאוהבו אב המונינו.

השם הרם אִזְכֹּרָה בְּלֵב יָרָא וְרוּחָה,
שְׁנֵי עוֹלָמִים נִבְרָאוּ בוֹ, כִּי נִבְרָאוּ גְבְהֵי
עוֹלָם נִעְלָה בְּיַד הִיא וְעוֹלָם תַּחְתִּית בְּאִזּוֹ הִיא -
אֶבֶל לֹא נוֹכַל לְפָרֵשׁ / וְהַנְּשֵׁמָה תְּבַיְנֶנּוּ. 15

מְשַׁלְשִׁים וּשְׁתַּיִם נְתִיבוֹת נוֹדְעוּ פְּלֹאוֹת,
חֻכְמָה חֻקָּק מֵאֵז יְהִי אֱלֹהֵי צְבָאוֹת,

10 וסוד אליף ה"א] יסוד יוד' ויז' ש / אליף הא גילה ס / מכל ש 11 וסוד] והודיע ס / ד"ל
דלת פש / לאהבו ש / המונינו ס 12 הרב ס / אזכרה פס / בליבב ס / ורוחה] ורוחי פ וגוהה ש
13 נבראו] נמצאו ס / כל וגם ש 14 עולם הנעלם ביוד' ועולם התחתון ביה ש / בוא"ו ה"א] בהא ואיז פ
15 תבינונו פ 16 נפלאות ש 17 חקק] חקר פ / מאז חקק ש / אלהי] ליטא ש ה' פ

הנה הוא כדמות פועל או תיאור השם' (שער ח). 10 / אליף ה"א: הכוונה לשם 'אהיה'
שגילה למשה (שמ' ג: יז). לעניו: למשה (על-פי במ' יב: א). 11 / ש"ן ד"ל י"ד: שדי.
דל: דלת, על-פי הערבית. לאוהבו: לאברהם (על-פי יש' מא: ח), לו אמר: 'אני אל
שדי' (בר' יז: א). 12 / השם הרם: שם הויה. ורוחה: מוכה פחד (על-פי יש' מד: ח). /
13 שני עולמים: העליון והשפל. בו: בשם המפורש. לפי ספר יצירה (א: יג) נחתמו 'שש
קצוות', שישה צדי ההוויה - רום, מטה וארבע רוחות השמים - בשישה צירופים שונים של
אותיות השם המרובע. / 14 / עולם... ביו"ד ה"א... בוא"ו ה"א: כדברי ראב"ע בספר
השם: 'זמה נכבדו דבריו קדמונינו ז"ל שאמרו כי בחצי השם נברא העולם העליון ובחצי
השם נברא העולם השפל'. גם ככה דעת בעל ספר יצירה שאמר: 'חתום בשש טבעות, כי
יש לגף ו' פאות... (שער ח). - נפרש גם את הנוסח של כ"י ש, 'עולם הנעלם ביו"ד ועולם
התחתון ביה'. 'עולם הנעלם': הוא העולם העליון הנעלם, ולפי ראב"ע הוא הגלגל העשירי,
הכולל בתוכו את כל שאר הגלגלים ומשלם מספרם לעשר. 'ביו"ד': שערכה המספרי
עשר, סמל פיתאגוראי המייצג את יסוד הכול. כל מספר הוא חלק או מכפלה של עשר או
צירוף של מכפלתו והיחידות המרכיבות אותו; ראב"ע פירט עניין זה בפירושו לשמ' ג: טו.
ובמדרש נאמר, כי העולם הבא נברא ביו"ד (בר"ר יב: ט). 'ועולם התחתון': להבדיל
מעולם הנעלם. 'ביה': '... כי ביה ה' צור עולמים (יש' כו: ד) - בשתי אותיות ברא הקב"ה
את עולמו' (בר"ר יב: ט). והשווה דברי שלמה אבן גבירול: 'ה' חצי השם ככל השם חקוק'
(ה' אלפת שמך, טור 15); 'ה' טכס שם ראשון לשנים / טעם יה להאיר עינים / טפוחים בו
שקל במאונים / כי ביה ה' (מי ימלל... ה' שם איום וגורא, טור 14). / 15 / והנשמה:
החכמה. תבינונו: פועל יוצא, מלשון 'ונשמתי שדי תבינו' (איוב לב: ח). / 16 / משלשים
ושתיים נתיבות: רעיון יסודי בספר יצירה. עיקרו של ספר יצירה הוא דיון, בדרך הסוד,
ביסודות העולם, הנמצאים בשלושים ושתיים נתיבות תחכמה האלוהית שבהן ברא את
ההוויה. לאחר הדיון בעשר 'ספירות בלימה' - אלוהים, רוח מרוח (שבת נחקקו כ"ב
אותיות), מים, אש ושש רוחות המרחב שנחתמו בשם הקדוש הויה - דן הספר בכ"ב אותיות
וביסודות המסומלים בהן ומקומן בשלוש צורות ההוויה (המרחב, נפש האדם והזמן בורירתו
הקצובה האינסופית). / 17 / 19-17 על-פי ספר יצירה. חכמה... וספור: לשון ספר יצירה:
'בשלשים ושתיים נתיבות פליאות חכמה חקק יה יהוה... ברא את עולמו בשלשה ספרים:
בספר וספור... (א: א). / בספר וספור וספור: עיין הפירוש לטור הקודם. אם

אברהם אבן עזרא

בְּסֵפֶר וְסֵפֶר וְסֵפֶר אֲגַדְתֶּם נִמְצְאוֹת,

וּבְרִית יְחִיד בְּאֲמִצֵּעַ / נִמְצָא וּבְלִשׁוֹנֵנוּ.

18 וסיפור פ 19 באמצע נמצא ובלשונונו] נמצא במשור ובם שוננו ש בכפור נמצאת בלשונונו פ

מיסוד 'סיפור' הוא וניקודו כמו שלפנינו, נתכוון ב'סֵפֶר' להווייה כמתכונתה, ב'סֵפֶר' למשמעות ש'נרשמה' במעשה הבריאה והיא מתגלה לחכמת האדם המתבונן, וב'סֵפֶר' – לרעיון הבורא שנתגלה כ'כתב' ב'סֵפֶר' (כמשתמע מפירוש ראב"ע לתה' יט:ב-ג). ואם הוא מיסוד סֵפֶר (בניין קל) וניקודו 'בְּסֵפֶר וְסֵפֶר וְסֵפֶר' (וזו כנראה כוונת ספר יצירה), נתכוון ב'סֵפֶר' ליסוד המספרי שהוא יסוד הכול בעלותו במחשבה, ב'סֵפֶר' – לבורא, וב'סֵפֶר' לבריאתו (עיין פירוש ראב"ע לשמ' ג:טו). אגדתם: המבנה המאוגד, המחובר, של העולמות (על-פי עמוס ט:ו). / 19 וברית... ובלשונונו: הכוונה ליסוד האחדות בעולם בריבוי תופעותיו, ובלשון בריבוי אותיותיה. הלשון על-פי ספר יצירה: 'והיכל הקודש מכוון באמצע' (ד:ד); 'זכרת לו ברית... והיא הלשון' (ו:טו). ועיין פירושו של יהודה הלוי בס' הכוזרי ד:כה, כז. וכן מצוי בשירת אבן גבירול: 'שלשים ושתים נתיבות שבילך / וכל מבין סודם יספרו את גדלך' ('כל ברואי מעלה', טורים 4-5); 'שכלל עולמו מאור לבוש מדו / בשלשה ספרים נחתמים' ('מלכותך מלכות כל עולמים / שוכן עד מאז', טור 2); 'בספר וספר וספור ברא רם את מעשיו...'. ('שחקים וארקים יודו', טורים 8-9).